

Гуманітарний вимір відносин України та Росії

Людмила ЧЕКАЛЕНКО,
доктор політичних наук,
професор кафедри
регіональних систем
та європейської інтеграції
Дипломатичної академії України
при МЗС України

В'ячеслав ЦІВАТИЙ,
кандидат історичних наук,
перший проректор
Дипломатичної академії України
при МЗС України,
заслужений діяч науки і техніки
України

23

Проаналізовано еволюцію українсько-російських відносин у гуманітарній сфері; агресивну політику Росії на сучасному етапі; питання щодо становища трудових і незаконних мігрантів, поширення російської мови; політику російських громадських організацій; підходи України до складних питань пошуку відповідних засобів боротьби з гуманітарним натиском РФ.

Аналізуються сценарії, прогнози і можливі варіанти взаємодії двох країн задля віднайдення компромісних рішень.

Ключові слова: еволюція, гуманітарна сфера, співвітчизники, безпека, політика Росії.

Рассматривается эволюция украинско-российских отношений в гуманитарной сфере; агрессивная политика России на современном этапе; вопросы, касающиеся трудовых и незаконных мигрантов, распространения русского языка; политика российских общественных организаций; подходы Украины к сложным вопросам поиска соответствующих средств борьбы с гуманитарным натиском РФ. Анализируются сценарии, прогнозы и возможные варианты взаимодействия двух стран с целью поиска компромиссных решений.

Ключевые слова: эволюция, гуманитарная сфера, соотечественники, безопасность, политика России.

Співпраця України й Російської Федерації в гуманітарній сфері охоплює чималий комплекс питань, важливість яких підтверджують завдання національної безпеки кожної держави. Неадекватне сприйняття загроз національній безпеці в етнонаціональній та релігійній сферах часто провокувало зовнішні і внутрішні конфлікти або соціальні вибухи всередині їхніх суспільств. Одним із шляхів запобігання таким сценаріям розвитку є своєчасна підготовка до них, дії на випередження можливих подій, прогнозування потенційного розгортання конфлікту – тобто фактично своєчасне застосування механізму превентивної дипломатії. Потенційна загроза виникнення таких явищ також потребує своєчасних політико-правових дій владних структур.

Виходячи з необхідності вирішення гуманітарних завдань у зовнішньополітичній сфері, Російська Федерація визначила пострадянський простір зоною своїх життєво важливих інтересів. Одним з об'єктів постійної уваги російських владних структур є етнічне російське населення в країнах СНД, котре розглядається досить широко – як «співвітчизники». Про це було заявлено ще 1995 року у відомому Стратегічному курсі Росії з державами-учасницями СНД, затвердженому Президентом РФ Борисом Єльциним. До співвітчизників російські експерти зараховують усіх представників російського етносу, а також осіб, які сповідають російську національну ідею.

Кількість такого населення в згаданому регіоні перевищує 25 млн. осіб, з яких приблизно 8 млн. про-

живають в Україні. Росія вважає «співвітчизників» засобом зміцнення своїх позицій у внутрішньополітичному просторі країн Співдружності, а також об'єднавчою ланкою між метрополією й «околицями». На цей своєрідний плацдарм РФ покладає особливі надії під час реалізації своїх геополітичних планів.

Нагадаємо, що Україна дотримується міжнародних норм і принципів захисту прав представників усіх народів, які проживають на її території. У зв'язку з цим доволі цікавими є досвід і практика Росії щодо залучення в країну співвітчизників. Особливе ставлення до них простежується насамперед під час формування відповідної законодавчої бази, що стосується розширення та юридичного закріплення їхніх прав. Так, унесення змін до Закону «О гражданстве Российской Федерации» від 31 травня 2002 року було закріплено у Федеральному законі «О внесении изменений и дополнений в Федеральный закон «О гражданстве Российской Федерации», затвердженому Радою Федерації ФЗ РФ 29 жовтня 2003 року [4]. Цей документ значно спрощує порядок отримання російського громадянства колишнім громадянам СРСР, зареєстрованим за місцем проживання в Росії станом на 1 липня 2002 року, ветеранам Другої світової війни, дітям та недієздатним особам, які є іноземними громадянами та особами без громадянства. Крім того, спрощений порядок отримання громадянства передбачений для громадян колишнього СРСР, які здобули середню або вищу професійну освіту у ВНЗ Росії після 1 липня 2002 року, а також для тих із них, хто не менш як три роки служив за контрактом у російських збройних силах.

Прискорена реалізація законодавчих ініціатив у цій сфері викликана, передусім, процесом неблаганного скорочення чисельності російського населення. Тому для РФ найпершим завданням державної ваги стало залучення до країни дієздатних осіб. Прогнозувалося, що, здійснивши законодавчі ініціативи щодо спрощеної схеми отримання громадянства, Росії вдасться залучити приблизно 20–25 млн. осіб. Основними джерелами для цього вважалися Республіка Білорусь та Україна. Зауважимо, що, з погляду національних інтересів України, виїзд значної кількості українських трудящих (зокрема й представників наукової еліти) для роботи в Росії, де вони часто залишаються на постійне місце проживання, є певною загрозою стабільності та розвитку Української держави.

До питання про трудових мігрантів. Переважна кількість трудових мігрантів з України виїжджає до Росії на сезонні або постійні роботи, що стає фактично основним джерелом їхніх доходів, а в деяких випадках – й існування. Певна частка людей цієї категорії також поповнює список громадян Росії. Такі працівники, в основному, задіяні у сферах, які не приваблюють місцевого населення через низьку оплату або важкі умови роботи. При цьому роботодавцям вигідніше брати іммігрантів на тимчасову роботу, не піклуючись про їхні соціальні гарантії та облаштування. Отже, з половини всіх робітників будівельної сфери й третини працівників міського транспорту Москви, котрі є трудовими мігрантами, одна третина – вихідці з України. В цілому, за деякими оцінками Посольства України в Росії, чисельність українських працівників у РФ становить у середньому 1 млн. осіб., а в сезонний пік – понад 3 млн. Із них, за неофіційними даними, число легально оформлених працівників ледь досягає 5–7% від їх загальної кількості. Тож переважна більшість наших співвітчизників працює нелегально [6, с. 57]. В цілому, в Росії працює понад 6 млн. «нелегалів», більшість з яких – громадяни України, Китаю, країн Близького і Далекого Сходу. Тільки в Тюменській області українці, котрі не є громадянами Росії, становлять 32% інозем-

ної робочої сили. Така кількість українських мігрантів на території Російської Федерації пояснюється кількома причинами:

- культурною і мовною близькістю;
- наявністю у громадян України сімейних зв'язків на території Російської Федерації (за даними моніторингу Інституту соціології НАН України, в Росії проживають родичі 40% жителів нашої країни);
- налагодженими міграційними зв'язками і потоками ще з часів СРСР (нафтова і газова промисловість, будівництво і т. ін.);
- спрощеним порядком перетину кордону;
- значними потребами у кваліфікованих робітниках і працівниках середньої кваліфікації на будівельних роботах, у хімічній, лісовій і лісопереробній промисловостях в окремих районах РФ.

Основними регіонами працевлаштування українських громадян є Москва і Московська область, Республіка Комі, Ханті-Мансійський і Ямало-Ненецький автономні округи, Білгородська, Ленінградська, Ростовська області, Краснодарський і Красноярський краї.

На жаль, більшість українських громадян працює на території Росії поза правовим полем.

Причинами такого стану справ є діяльність фірм-посередників, які підбирають персонал серед українських громадян, передаючи його надальній російській партнерам в обхід російського законодавства. Роботодавці в Росії, як правило, не зацікавлені в оформленні дозволів на роботу (особливо для некваліфікованого персоналу), оскільки з цим пов'язані значні матеріальні витрати. Адже легалізація іноземного працівника передбачає для роботодавця оплату спеціального внеску, розмір якого коливається в залежності від кваліфікації такого працівника. Крім того, легалізація накладає на роботодавців додаткові зобов'язання з гарантування виплати мінімальної заробітної плати, соціального і медичного забезпечення працівника, а також створення належних умов праці. Легалізація також позбавляє їх переваг, які вони отримують у разі працевлаштування нелегалів: можливості виплачувати меншу, ніж російському громадянину, заробітну плату, відсутності соціальних зобов'язань, гнучкості під час звільнення та найму на роботу і т. д.

Найчастіше легалізація невігідна й самому працівникові, оскільки в такому разі, навіть якщо його заробіток і підвищується до мінімального рівня, реальна сума, виплачена йому роботодавцем, *de facto* зменшується. Такі чинники призводять до того, що 90% трудових мігрантів перебувають у сфері тіньової економіки, яку контролює, в основному, криміналітет [8]. **Як результат, спостерігаються значні порушення прав трудових мігрантів.**

Зростає кількість звернень до дипломатичних представництв України в Росії з приводу порушень прав українських громадян. Тільки до Консульства Посольства України в Російській Федерації (м. Москва) в середньому щорічно звертається до мільйона громадян. Серед цікавих для них питань 50% стосуються соціальної сфери, 20% – цивільної, а 15% – адміністративної. Найбільше скарг надходить від громадян України, які перебувають у Москві, Московській області та прикордонних із Росією регіонах [5, с. 32–36].

Найпоширенішими порушеннями прав і свобод громадян України на території Російської Федерації, пов'язаними з трудовими правовідносинами, є:

- порушення правил прийому на роботу (без укладання трудових контрактів);
- порушення умов праці, а саме – недотримання санітарних норм у приміщеннях, де проживають укра-

їнські трудові мігранти, що має забезпечувати адміністрація відповідних підприємств;

– істотна розбіжність в оплаті праці порівняно з громадянами Росії.

МЗС України також фіксує факти відмови керівників окремих підприємств у працевлаштуванні громадян України, які постійно проживають на території РФ, через українське громадянство. Така ситуація змушує їх приймати російське громадянство.

Як відомо, існують проблеми і зі здійсненням медичного страхування, хоча між нашими державами підписано відповідну міжурядову угоду з цього питання. Крім того, залишає бажати кращого і процедура перетину українсько-російського державного кордону.

Серйозною проблемою для українських трудових мігрантів є законодавство Російської Федерації, що регулює сферу банківських переказів. Так, завозити і пересилати готівкою іноземну валюту дозволено за умови її попереднього ввезення, переказу або пересилання з наданням відповідних банківських або митних документів. Така ситуація призводить до того, що більшість громадян України, які трудяться на території Росії, змушені перевозити зароблені гроші готівкою, часто стаючи об'єктами підвищеної уваги криміналітету або недобросовісних працівників правоохоронних і митних органів. Так, згідно зі свідченнями українських громадян, які тимчасово працювали в Москві, під час подорожі до України «полювання» на них розпочинається в метрополітені чи інших видах громадського транспорту, посилюється на Київському залізничному вокзалі російської столиці і продовжується в потягах аж до перетину державного кордону. Середній розмір оплати «тарифу» донедавна становив 100 російських рублів, а нині ця сума зросла в кілька разів. У гіршому випадку, під загрозою вилучення паспорта громадянина України, який вимагають пред'явити для перевірки, вилучається фактично все зароблене. При цьому аж ніяк не всі громадяни звертаються до правоохоронних органів та органів прокуратури РФ, оскільки довести такі факти вилучення коштів досить важко. Отже, трудові мігранти фактично позбавлені можливості захистити свої зневажені права і свободи у сфері трудових відносин.

Сьогодні розв'язувати ці проблеми покликані консульські установи двох країн. Під час проведення чергових українсько-російських консульських із питань діяльності консульських служб міністерств закордонних справ України та Росії (24 вересня 2009 року) було наголошено, що трудова міграція з України до Росії, на відміну від інших держав, є законною, тому значна кількість українців перебуває на території Росії на законних підставах. Відповідно, **українські трудові мігранти зі статусом іноземців, які легально перебувають на території РФ, повинні користуватися всіма правами та свободами, пов'язаними з цим статусом.** Але, на жаль, це не завжди реалізується на практиці.

Прогнозуючи подальший розвиток ситуації, можна припустити, що українська трудова міграція в Росію поступово скорочуватиметься в результаті протекціоністської політики російської сторони. Прямим підтвердженням цьому можна вважати позицію Президента РФ Володимира Путіна: враховуючи, що в РФ працює 2,8 млн. осіб з України, «в умовах економічної кризи, яку ми ще остаточно не здолали, трудові мігранти не повинні створювати непотрібної конкуренції на ринку праці російським громадянам» [9]. **За умов неоголошеної війни Росії проти України вже відбуваються грубі порушення прав українських трудівників у Росії.**

Негативним чинником розвитку вітчизняної науки й техніки є масштабна **еміграція наукових співробіт-**

ників та фахівців вищої кваліфікації. За даними Президії НАН України, тільки з установ НАН у 1994–2001 роках за кордон виїхали 3 838 наукових співробітників, зокрема 3 399 – на тимчасову роботу й стажування (серед них – 842 доктори і 2 358 кандидатів наук). Цей процес триває донині. Українські фахівці емігрують переважно до США, ФРН і Росії [11]. За деякими оцінками, близько 30% українських учених працюють в інтересах науки та економіки зарубіжних країн. На жаль, високий попит на українських фахівців реалізується, в основному, на неофіційному ринку, що призводить до прямих фінансових втрат України (які в середньому становлять 1 млрд. дол. США на рік). Спеціалісти стверджують, що процес визначення цієї цифри є абсолютно нескладним, проте **набагато важче оцінити втрати, яких країна зазнає в результаті неконтрольованого відтоку фахівців і наукових кадрів за межі України.**

Що стосується нашої держави, то вона також робила певні кроки для залучення співвітчизників. Позитивним чинником, покликаним поліпшити демографічну ситуацію в країні, стало прийняття Верховною Радою України Закону «Про закордонних українців» від 4 березня 2004 року. Цим документом було введено пільгові умови для імміграції закордонних українців на територію України. Сутність закону полягає в кардинальних змінах державної політики стосовно осіб українського походження, які проживають за кордоном. Він визначив правовий статус закордонних українців, дозволив їм в'їзд і перебування в Україні. Згідно з його положеннями, зарубіжний українець – це особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, проте ідентифікує себе українцем, має українське етнічне походження чи походить з України. Він може проживати за межами України, зберігати українську культуру, мову, самосвідомість і не бути громадянином України. МЗС України, а також дипломатичні представництва і консульські установи України за кордоном видають закордонним українцям спеціальні посвідчення, що підтверджують їхній статус [3].

Впровадження згаданого закону можна вважати черговим кроком до поповнення вітчизняних трудових та інтелектуальних ресурсів, нинішній стан яких є не найкращим. За даними останнього перепису населення 2001 року, кількість жителів України зменшилася на три з половиною мільйони осіб. При цьому перспективи демографічного зростання, без урахування недавнього сплеску народжуваності, поки не проглядаються. Якщо взяти до уваги значну кількість етнічних українців, котрі проживають у всьому світі (за деякими підрахунками, ця цифра сягає 18–20 млн. осіб.): Росії, Канаді, США, Казахстані, Молдові, Бразилії, Польщі, Аргентині, Австралії і т. ін., можна сподіватися, що прийнятий закон забезпечить їм широкий спектр дій і, зрештою, стане затребуваним.

Комплекс досить складних питань виникає у зв'язку з реалізацією Закону України «Про імміграцію» [2]. Іноземні громадяни часто порушують правила в'їзду, виїзду і транзитного проїзду територією України. На жаль, у двосторонніх українсько-російських гуманітарних відносинах трапляються не тільки неусвідомлені помилки, а й провокаційні прийоми. Так, Служба безпеки України (СБУ) була змушена оголошувати відомих російських громадян персонами *non grata* (небажаними особами) за некоректну поведінку і заклики антиукраїнського змісту, спрямовані на дестабілізацію ситуації в країні (зокрема в Криму), що розглядається як порушення українського законодавства.

Сьогодні необхідним є доопрацювання деяких двосторонніх документів, наприклад, угоди між Україною і Російською Федерацією про регулювання процесу

переселення і захист прав переселенців від 16 лютого 2001 року, яка все ще перебуває на стадії ратифікації. Необхідно також продумати механізм дії українсько-російської угоди про реадмісію від 22 грудня 2006 року, враховуючи, що **іноземні громадяни (як правило, вихідці з Індії, Пакистану, Китаю, В'єтнаму і т. ін.), отримавши російські візи, на законних підставах прибувають у Росію з тим, щоб переправитися в Україну для подальшого просування до кордонів Європейського Союзу.** На жаль, Росія відмовляється виконувати положення цього документа і, як результат, азійські нелегали «осідають» в Україні.

Для успішної реалізації імміграційного законодавства в Україні було розроблено і прийнято Програму боротьби з незаконною міграцією на 2001–2004 роки, затверджену Указом Президента України № 22 від 18 січня 2001 року і підкріплену Указом Президента України № 84 «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» від 6 лютого 2003 року. Відповідно, був створений єдиний центральний орган виконавчої влади – Державна міграційна служба України, на яку покладено реалізацію імміграційного законодавства, що сприяє забезпеченню належної ефективності управління всім комплексом імміграційних процесів.

Оскільки нелегальна міграція створює реальну загрозу національній безпеці України, Рада національної безпеки і оборони України запропонувала низку заходів із протидії цьому явищу. Вони були закріплені в Рішенні РНБО «Про напрями державної міграційної політики України та невідкладні заходи щодо підвищення її ефективності» від 15 червня 2007 року (набули чинності згідно з Указом Президента України № 657 від 20 липня 2007 року). У документі підкреслюється, що здійснення заходів із реалізації державної міграційної політики України має, зокрема, забезпечити:

- регулювання і диференціацію імміграційних потоків на територію України (у тому числі, тимчасового характеру) залежно від інвестиційних, наукових та культурних потреб держави;
- удосконалення національного законодавства з питань біженців, створення правових інститутів для реалізації прав осіб, які потребують допоміжного та тимчасового захисту;
- ефективну протидію незаконній міграції, посилення відповідальності за пов'язані з нею правопорушення.

При цьому Кабінету Міністрів України було доручено розробити проект Концепції державної міграційної політики України та внести його в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України, а також розробити такі законопроекти:

- про основні засади державної міграційної політики України;
- про внесення змін до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 року;
- про біженців та осіб, які потребують допоміжного та тимчасового захисту в Україні;

– про ратифікацію угоди між Кабінетом Міністрів України та урядом Російської Федерації про реадмісію.

У рамках підготовчих заходів до ратифікації угоди між Україною та Європейським Союзом про реадмісію осіб від 18 червня 2007 року Міністерству закордонних справ було доручено провести відповідні консультації про участь України у програмі Європейського Союзу з фінансування примусового та добровільного повернення незаконних мігрантів до країн походження або громадянства, а також прискорити процес завершення демаркації державного кордону України з Республікою Молдова, Білорусь і Російською Федерацією. Угода

України і ЄС про реадмісію (повернення незаконних мігрантів до країни їхнього виїзду, а далі – до країни походження) була успішно ратифікована [1; 7, с. 43] .

На відміну від міграційних механізмів, що існують в Україні, міграційна політика Російської Федерації перебуває в стані перманентних трансформацій і модифікації задля поліпшення демографічної ситуації в країні. **Особлива увага у зв'язку з цим приділяється жителям українських регіонів «підвищеного ризику», серед населення яких кількісно переважають росіяни, – Криму, розвинених промислових районів України (Донецької, Харківської, Дніпропетровської областей).** Слід зазначити, що російська сторона при цьому пропонує переселенцям для проживання не столичні райони, а «глибинку», в якій економічна ситуація аж ніяк не найкраща.

Російська Федерація займає особливу позицію щодо громадян України російського походження: **захист співвітчизників за кордоном внесено до переліку стратегічних завдань російської зовнішньої політики на найближчу перспективу.** За підтримки спеціальних структур (департаментів МЗС і МВС Росії, управлінь у меріях міст) РФ здійснює масштабну програму надання всебічної допомоги зарубіжним школам із російською мовою викладання, російськомовним періодичним виданням і засобом масової інформації. Так, за інформацією російського МЗС, у 2010 році Росія відрахувала на підтримку співвітчизників в Україні понад 1,2 млн. дол. США. У травні 2013 року Федеральному агентству у справах СНД, яке займається питаннями співвітчизників і міжнародним гуманітарним співробітництвом у цілому – Росспівробітництву (свого роду «провіднику» «м'якої сили» в російській зовнішній політиці), – фінансування було збільшено в кілька разів – із 2 млрд. руб. до 9,5 млрд. до 2020 року. **Це свідчить про особливі завдання, покладені владою Росії на діяльність співвітчизників за кордоном [10].**

При цьому значна увага приділяється російській мові. Про необхідність боротьби за поширення і закріплення російської мови як державної у країнах СНД заявляють представники владних структур РФ. На жаль, **найчастіше російські ЗМІ використовують войовничу риторіку, нібито захищаючи росіян в Україні, але при цьому замовчують факти, що стосуються ситуації, пов'язаної з правами українців у самій РФ. Хоча, цілком зрозуміло, що незалежна держава на власній території має користуватися своєю державною мовою.** Такі заяви сприймаються як намагання штучно створити напругу між двома народами, протиставляючи українців і росіян, які проживають на території нашої держави. Є очевидним, що **МЗС РФ своєю риторикою намагається відволікти увагу від української незалежності та забезпечення прав етнічних українців на території самої Росії, де немає жодної української школи чи газети, які підтримувала б держава.**

Особлива роль у процесі консолідації російської діаспори покладена на суспільно-політичні організації, серед яких провідну роль відіграє Конгрес російських общин (КРО), котрий об'єднує 68 регіональних відділень і 64 організації Міжнародного КРО в країнах Балтії та СНД (більш як 80 тис. членів). Серед найактивніших і позиційно близьких міжнародних партнерів КРО можна виділити російські громади України.

У столиці України працює Російський клуб, відкрито російськомовні Інтернет-ресурси, виходять газети та журнали російською мовою («Комсомольская правда в Украине», «Коммерсант-Украина» тощо). При цьому зазначимо, що зміст російських ЗМІ в Україні майже не відрізняється від змісту мас-медіа РФ. Спостерігаються зіткнення між «грантоїдами» російських матеріальних засобів. Так, керівництво «Російського товариства

Криму» звинуватило керівників «Російської громади Криму» в нечесних зв'язках із працівниками Генерального консульства РФ у Сімферополі. На їхню думку, представники «Російської громади Криму» і Генконсульства РФ домовилися про значне фінансування «Російської громади», частина якого повинна була окупити так звані відкати працівникам консульства або, по-простому, хабарі. Кримські спостерігачі нагадують, що ця історія не перша і не остання. Не так давно «Російська громада Криму» вже була в центрі фінансового скандалу. Рахункова палата кримського парламенту перевірила видаткові статті коштів, спрямованих на проведення щорічного фестивалю «Великое русское слово» в 2008 і 2009 роках. Після чого з'ясувалося, що 77 тис. дол. США із загальної суми в 130 тис. дол. були використані з грубими порушеннями законодавства.

При розробці програм подальшого співробітництва України й Росії в гуманітарній сфері необхідно враховувати, що поштовхом до безпосереднього розгортання етнічного протистояння виступають насамперед складові культурно-національної ідентичності соціальної групи. Тут і поширеність, і статус титульної мови та мов національних меншин; і історичний досвід власної держави. Гуманітарний чинник використовують певні сили по обидва боки кордону з політичною метою, із поступовим поверненням «російської складової» до України – через зміцнення позицій російської мови та впливу російської культури, кількісне зростання російськомовних видань, появу російських каналів на телебаченні, збільшення інформаційних годин радіо- і телемовлення. Поряд із позитивними сторонами такої політики (приміром, відновлення та поширення знань про видатних російських письменників, діячів науки й культури) **спостерігається і певний негатив – витіснення української історії, літератури і, що особливо небажано, звуження простору української ідентичності, оскільки при цьому насаджується низькопробна культура мас-медіа російського походження.**

В односторонньому порядку (враховуючи значну фінансову міць Росії) розширюється співпраця в галузі освіти. Хоча 3 березня 2003 року підписано двосторонню угоду між Кабінетом Міністрів України та урядом Російської Федерації про порядок створення і функціонування філій вищих навчальних закладів України на території Російської Федерації та філій вищих навчальних закладів Російської Федерації на території України, російські ВНЗ та науково-дослідні центри на території України відкриваються, в основному, зусиллями російських представників (фонд академіка РАН Ж. Альфорова, філії Московського університету, МДІМВ і т. д.), що сприяє подальшому «вимиванню» української талановитої молоді до Росії.

Не додає позитиву у двосторонніх відносинах і позиція Росії в конфесійному питанні: проблема розколу церков і церковного протистояння в Україні не сприяє єдності українського суспільства.

Ситуація, яка складається останнім часом у процесі гуманітарного співробітництва України та Росії (з урахуванням оновленої російської Концепції національної безпеки, політики парламенту РФ, націленої на жорсткий захист національних інтересів Росії і повернення їй важелів впливу на пострадянському просторі), дає нам можливість припустити реалізацію сценарію подальшого посилення тиску в усіх напрямках двосторонньої комунікації Україна–РФ, а також у рамках СНД та інших субрегіональних структур.

Із боку Росії ми вже спостерігаємо перегляд договірної-правової бази, зловживання питанням «співвітчизників» для втручання у внутрішні справи Української держави; чергову «розкрутку» російської

мови з вимогою надання їй статусу другої державної в Україні і т. ін. І в такій ситуації російські організації в Україні, котрі фінансує РФ, не залишаться пасивними спостерігачами.

Для запобігання згаданим проблемам українській стороні потрібно завершити прийняття законодавчих актів, покликаних захистити і поліпшити становище українських трудових мігрантів, зокрема в Росії; переглянути договірно-правову базу двосторонніх українсько-російських відносин з урахуванням міжнародних стандартів. Бажано також привернути увагу відповідних установ по обидва боки кордону до необхідності поліпшення інформаційного іміджу України, об'єктивної оцінки російської політики та неприпустимості антиукраїнської риторики в російських ЗМІ.

Список використаних джерел

1. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 18 червня 2007 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_851
2. Про імміграцію. Закон України № 2491-III від 7 червня 2001 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>
3. Про прийняття за основу проекту закону України про правовий статус закордонних українців. Постанова Верховної Ради України № 496-IV від 6 лютого 2003 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/496-iv>
4. О внесении изменений и дополнений в Федеральный закон «О гражданстве Российской Федерации». Федеральный закон № 151-ФЗ от 11 ноября 2003 г. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2003/11/13/zakon.html>
5. Бритченко С. П. Деякі питання регулювання імміграційних процесів в Україні / С. П. Бритченко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 8 (22). – С. 32–40.
6. Карпачова Н. І. Стан дотримання та захисту прав громадян України за кордоном [Текст]: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини / Н. І. Карпачова; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. – К.: Омбудсман України, 2003. – 190 с.
7. Москаль Г. Система міжнародно-правових актів регулювання міграційних процесів / Г. Москаль // Віче. – 2012. – № 13. – С. 42–44.
8. Ответы Президента России В. В. Путина на вопросы российских и украинских СМИ. – Киев, 23 января 2004 г. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mid.ru/bdomp/bl.nsf/483b39647d9cb20cc3256def0051fa1f/564d7a91474136d6c3256e280031f313!OpenDocument>
9. Путин утверждает, что больше всего приезжих в Россию – из Украины. – 18 февраля 2010 г. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://news.online.ua/276979/>
10. Россия выделила огромные деньги на «мягкую силу», которой у нее нет. Путин решил многократно увеличить бюджет Россотрудничества. – 5 июня 2003 г. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.km.ru/v-rossii/2013/06/05/vladimir-putin/712513-rossiya-vydela-ogromnye-dengi-na-myagkuyu-silu-kotoroi-u/>
11. Рябоконт Л. Тест на успешность / Л. Рябоконт // День. – 2003. – № 229. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/test-na-uspishnist>